

مبانی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
از منظر امام خامنه‌ای (دام ظلّه)

www.ketab.ir

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: مبانی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از نظر امام خامنه‌ای (دام ظلّه)

تألیف: سید محمدجواد قزوینی

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۹

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۴۸۰۰۰ تومان

حروفچینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۹۵۵-۴

ISBN :978-964-419-955-4

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

ارزیابان: فرشاد وحدت آزاد - رشید جعفرپور - اکبر اشرفی

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
فصل اول، کلیات	۱۳
۱- آشنایی با مفهوم توسعه	۱۵
۲- معنا و مفهوم توسعه	۱۹
۱-۲. برداشت لغوی	۱۹
۲-۲. برداشت مفهومی	۲۱
۳- مترادفات و مفاهیم رایج توسعه	۳۰
۱-۳. توسعه به مثابه پیشرفت تاریخی	۳۱
۲-۳. توسعه به مثابه رشد اقتصادی	۳۳
۳-۳. توسعه به مثابه تکامل	۳۵
۴-۳. توسعه به مثابه نوسازی	۳۹
۴- یک واژه؛ پیشرفت یا توسعه	۴۲
۵- قالب فکری جدید پیشرفت در الگوهای بدیل	۴۸
۱-۵. رشد اقتصادی به مثابه ابزاری برای توسعه‌ی انسانی	۵۰
۲-۵. هدفمندی پیشرفت بر محور مردم	۵۱
۳-۵. تغییرات ساختاری عدالت محور	۵۱
۴-۵. مردم‌سالاری بومی	۵۱
۵-۵. مشارکت حداکثری مردم در فرایند پیشرفت	۵۲

- ۵-۶. پی‌ریزی پیشرفت پایدار به شکل آگاهانه ۵۲
- ۵-۷. خوداتکایی نسبی ۵۳
- ۵-۸. جهت‌گیری پیشرفت به سوی آینده ۵۳
۶. راهبرد پیشرفت درون‌زا و رویکرد کلی‌نگر ۵۴
- فصل دوم: مفهوم الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت ۵۹
- ۱-۱. نواقص و ناکامی الگوهای غربی توسعه ۶۸
- ۱-۲. نهی‌شدن جامعه از نظام‌های عمیق معنایی ۶۹
- الف) بی‌عدالتی ۷۰
- ب) رواج فساد فحشا و بی‌بندوباری ۷۴
- پ) انرا برای مصرف و رفاه‌زدگی ۷۷
- ت) انسان‌گرایی محض ۸۲
- ۳-۱. تمدن‌سازی ۸۵
- ۴-۱. دستیابی به حیات ط ۹۰
- ۵-۱. ارتقاء قدرت ملی ۹۶
- ۲- ترکیب‌شناسی اصطلاح الگوی اسلام ایرانی پیشرفت ۹۸
- ۲- ترکیب‌شناسی اصطلاح الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت ۱۰۰
- ۲-۱. مفهوم‌شناسی «الگو» در ترکیب الگوی پیشرفت ۱۰۰
- ۲-۲. مفهوم‌شناسی «اسلامی» در ترکیب الگوی پیشرفت ۱۱۰
- ۲-۳. مفهوم‌شناسی «ایرانی» در ترکیب الگوی پیشرفت ۱۱۸
- ۴-۲. مفهوم‌شناسی «پیشرفت» در ترکیب الگوی پیشرفت ۱۲۵
- الف) مفهوم عام پیشرفت ۱۲۵
- ب) مفهوم خاص پیشرفت ۱۳۷
- فصل سوم: مبانی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت ۱۴۵
- ۱- مبانی انسان‌شناختی در پیشرفت اسلامی - ایرانی ۱۴۹

۲- مبانی جهان‌بینی و هستی‌شناختی در پیشرفت اسلامی - ایرانی.....	۱۶۴
۱-۲. توحید.....	۱۷۵
۲-۲. کرامت انسانی.....	۱۸۰
۳-۲. تداوم حیات بشری.....	۱۸۴
۴-۲. استعداد بی‌پایان انسان برای تعالی همه‌جانبه.....	۱۸۸
۳- مبانی معرفت‌شناختی در پیشرفت اسلامی - ایرانی.....	۱۹۴
الف) امکان شناخت یقینی و نفی شک‌گرایی.....	۱۹۷
ب) استفاده از همه‌ی ابزارهای شناخت.....	۱۹۷
۱-۳. نظریه‌ی فطرت- تجربه‌گروی؛ الگوی شناخت در الگوی اسلامی - ایرانی	
پیشرفت با روش برد قرآنی.....	۱۹۷
۲-۳. میزان معرفت و پیشرفت مطلوب.....	۲۰۸
فصل چهارم: عرصه‌های الگوهای اسلامی - ایرانی پیشرفت.....	۲۱۱
۱- پیشرفت در عرصه‌ی ۲	۲۱۳
۲- پیشرفت در عرصه‌ی علم.....	۲۲۰
۱-۲. ارکان پیشرفت در عرصه‌ی علم.....	۲۳۱
الف. اقتدار علمی.....	۲۳۲
ب. تولید علم و برخورداری از دانش پیشرفته.....	۲۳۵
ج. جهاد علمی.....	۲۳۸
۳- پیشرفت در عرصه‌ی زندگی.....	۲۴۱
۴. پیشرفت در عرصه‌ی معنویت.....	۲۵۱
فصل پنجم: راهکارهای تحقق الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت.....	۲۶۱
۱- تبیین و تشریح مختصات الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت.....	۲۶۴
۲- برنامه‌ریزی‌های واقع‌بینانه برای پیمودن مسیر پیشرفت مطلوب.....	۲۶۶
۳- مشارکت همگانی؛ ارتباط وثیق مردم و دولت در فرایند پیشرفت.....	۲۷۱

- ۴- ارتقای توانمندی علمی در جامعه..... ۲۷۶
- ۵- ولایت‌مداری در فرایند پیشرفت جامعه‌ی اسلامی-ایرانی..... ۲۸۲
- ۶- تقویت فرهنگ کارآفرینی در جامعه..... ۲۸۵
- ۷- آموزش نیروی انسانی و پیشگامان پیشرفت..... ۲۸۹
- ۸- فراهم‌ساختن امنیت سرمایه‌گذاری..... ۲۹۳
- ۹- ایجاد زمینه‌های استقلال سیاسی..... ۲۹۸
- ۱۰- برپایی عدالت اجتماعی و توجه به عدالت در مسیر پیشرفت..... ۳۰۱
- نتیجه‌گیری..... ۳۰۳
- کتابنامه..... ۳۰۷
- نمایه..... ۳۳۳

مقدمه

مفهوم پیشرفت از جمله مفاهیمی است که در ادبیات علمی جمهوری اسلامی ایران در دو دهه اخیر به جای مفهوم «توسعه» رایج شده است. پیشرفت و حرکت به سوی تعالی مادی و معنوی یکی جایگاه ویژه‌ای در تفکر اسلامی امری حائز اهمیت است هرچند که در سایر جوامع، نیل به موفقیت‌های مادی و رفاه به عنوان یک هدف مورد توجه جدی است. اما راهبردها و حرکت به سوی پیشرفت در جوامع مختلف دارای تفاوت‌هایی است؛ زیرا شرایط و مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی، سرمایه‌های ملی، ارزش‌های حاکم بر پیشرفت و رشد نیز بر انتخاب و ترسیم اهداف و الگوهای دستیابی به توسعه تأثیر می‌گذارد.

مدت زمان زیادی حرکت به سوی رشد و توسعه در ادبیات الگوهای رایج غربی صورت می‌گرفت؛ زیرا تصور می‌شد که توسعه‌ی غربی الگوی علمی برای تمامی کشورها و جوامع است و به شرایط و مقتضیات بومی و فرهنگی کشورها توجه نمی‌شد. همین امر، آسیب‌های زیادی را به کشورهای مقلد غرب وارد آورد. لذا زمینه‌های توجه به الگوهای بدیل و بومی پیشرفت را فراهم آورد و جمهوری اسلامی ایران هم برای قرار گرفتن در مسیر تعالی و پیشرفت حقیقی، شروع به طراحی، تدوین و اجرایی‌شدن الگوی بومی پیشرفت کرده است. البته تجربه‌ی چند دهه‌ای الگوهای توسعه در ایران، که متناسب با شرایط ملی و مذهبی ایران نبودند، زمینه‌های این توجه را فراهم آورد و ناکامی این الگوهای وارداتی زمینه‌های شتاب و حرکت در مسیر اتخاذ الگوی طراحی‌شده‌ی پیشرفت را فراهم کرد.

الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، که از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت

آیت‌الله خامنه‌ای ارائه شده است، دارای مبادی فرائضی بوده و براساس رویکردی اسلامی، جایگاه انسان، هستی و روش‌های معرفت‌شناسی را مشخص کرده است. در این الگو، طبیعت و جهان دارای خالق است که آفریننده است و انسان به مثابه مخلوق، مقام خلیفه‌الله دارد. براساس این نگرش به هستی، انسان دارای دو ساحت مادی و معنوی است که الگوی پیشرفت برای رشد هر دو جنبه‌ی مادی و معنوی تلاش می‌کند. مبانی معرفتی الگوی پیشرفت برخلاف الگوهای رایج غربی که مبتنی بر حس و تجربه‌ی آزمایشگاهی هستند، شامل منابع اصیل معرفتی در اسلام می‌باشند. به عبارت دیگر، شهود و قلب، تجربه و حس از منابع ادبیل شناخت در الگوی پیشرفت محسوب می‌شوند. با این اوصاف می‌توان نظریه‌ی فطرت - تجربه‌گروی را در الگوی پیشرفت پذیرفت.

الگوی پیشرفت دارای عرصه‌های چهارگانه‌ی فکر، معنویت، علم و زندگی است که در میان مؤلفه‌های - اخلاقی، معنویت و ارزش‌های دینی از بیشترین اهمیت برخوردار هستند. به هر روی، برای تحقق مطلوب، الگو، اسلامی ایرانی پیشرفت لازم است تا انسان‌های فرهیخته و صاحب فکر، توانمند از ادبیل - علم و برخورداری از دانش پیشرفته، دارای شخصیت دینی و متعهد به ارزش‌های اسلامی و دارای یک زندگی موحدانه و اسلامی تربیت شوند و پیشرفت در عرصه‌های فوق، زمینه‌های رشد الگو را فراهم می‌آورد.

برای تحقق این الگو اتخاذ تدابیر متناسب با آن لازم است که با بررسی دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی به نظر می‌رسد که تدابیری مثل تسنن و تشریح مختصات الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، برنامه‌ریزی‌های واقع‌بینانه برای جود مسیر پیشرفت مطلوب، مشارکت همگانی، ارتباط وثیق مردم و دولت در فرایند پیشرفت، استانی توانمندی علمی در جامعه، ولایت‌مداری در فرایند پیشرفت جامعه‌ی اسلامی - ایرانی، تقویت فرهنگ کارآفرینی در جامعه، آموزش نیروی انسانی و پیشگامان پیشرفت، فراهم‌ساختن امنیت سرمایه‌گذاری، ایجاد زمینه‌های استقلال سیاسی، برپایی عدالت اجتماعی و توجه به عدالت در مسیر پیشرفت، از مهم‌ترین راهکارهای لازم از منظر امام خامنه‌ای در این راستا می‌باشند.

در پایان ضمن تشکر از نویسنده‌ی محترم، از همکاران پرتلاش در مؤسسه‌ی فرهنگی هنری قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی